

Beyond the rocks

DVD-uitgave van Milestone & Filmmuseum, 2006, € 19,95 (85 min. + extra) [artikelnummer BR 2965]

Deze DVD-uitgave verdient om te beginnen onvoorwaardelijke lof. Alleen al het bonusmateriaal maakt het tot een begeerlijk schijfje. In ieder van ons schuilt op zijn minst een greintje van de gretige verzamelaar en vanuit dit perspectief is het smullen geblazen. Neem om te beginnen de zeer genereuze lading foto's die je in de schoot geworpen krijgt. De internationale samenwerking is zichtbaar in een dikke map vol stills, set foto's en publiciteitsmateriaal, ontleend aan diverse archieven. De anonieme fotografen waren vaklui en kunstenaars, ze leverden hoogstaande kwaliteit. Gloria Swanson krijgt glamour en grandeur.¹ Het bonusmateriaal van de DVD bevat daarnaast enkele trailers met prachtig filmmateriaal, bijvoorbeeld de Italiaanse trailer van IL GIOVANE RAJAH (THE YOUNG RAJAH, Phil Rosen, 1922) met de sportieve Rudolph Valentino in een roeiboot.

De meest verrassende toegift is de voorfilm: THE DELICIOUS LITTLE DEVIL (Robert Z. Leonard, 1919). Goed gekozen, omdat het een komische film is, wat een mooi contrast geeft met het melodrama van BEYOND THE ROCKS. Daarnaast is er opnieuw een hoofdrol voor Valentino en ook deze kopie is pas recent herontdekt. THE DELICIOUS LITTLE DEVIL is nuchter bezien een doorsnee korte komedie van de Universal-studio, rondom bedrog en misverstanden. Het verhaal en de personages zijn grof geborsteld: de leeg-

hoofdige schurk krijgt zijn verdiende straf en de gelieven beleven in de vijfde akte hun happy-end. Mae Murray is het eenvoudige volksmeisje dat zich met succes voordoet als een beruchte *society girl*, haar familie is een kluchtig stel lomperds die toch het hart op de juiste plaats hebben. Rudolph Valentino is natuurlijk de miljonairszoon die valt voor vrouwelijke charme. De film toont echter een gezonde spotlust voor het willekeurige aan reputaties en glamour. En door het voorspelbare verhaal schemert wat mij betreft ook een impliciet commentaar op de harde werkelijkheid van het maatschappelijk leven in de jaren twintig: het contrast tussen rijk en arm. De muzikale begeleiding is in handen van een klein orkest, vijf musici, onder leiding van pianist Rodney Sauer (zie www.mont-alto.com). Hij baseert zijn score op cue-sheets, de begeleiding is conventioneel maar uiterst effectief in het markeren van ritme en stemmingen.

Nog meer bonuspunten

Het is ook aardig dat de complete roman van Elinor Glyn op de schijf is gezet omdat naar verluidt de schrijfster uiterst ontevreden was over de verfilming en nu kunnen we zelf de vergelijking maken.² Daarnaast bevat de DVD-rom een pakket historische documenten in pdf-files. Gelukkig is niet alles digitaal, want het is toch ook leuk iets in je handen te hebben. We worden verwend: in het hoesje steekt een luxe brochure met achtergrondinformatie in het Nederlands over de acteurs en de studio, alweer met prachtige foto's (tekst en beeld zijn ook integraal beschikbaar op de website van het Filmmuseum, www.filmmuseum.nl). Het bonusmateriaal bevat nog meer dienstverlening, zoals het tv-item waarin de vondst van de kopie van BEYOND THE ROCKS werd toegelicht (VPRO RAM, 18 april 2004).

De essentie ligt natuurlijk in de hoofdfilm. Een uitstekende introductie hierop biedt het verhaal (in tekst en in beeld) van Giovanna Fossati waarin ze de restauratie toelicht met demonstraties van 'voor' en 'na', ook voor wie het verhaal kent blijft het verbluffend te zien wat er allemaal mogelijk is.

BEYOND THE ROCKS verwierf een legendarische reputatie onder filmhistorici en filmarchief-

medewerkers omdat het één van de films is die lange tijd wereldwijd als verloren werd beschouwd. In 1976 werd slechts één minuut van deze film teruggevonden, in het archief van het Nederlands Filmmuseum. Het duurde tot het jaar 2000 voordat hetzelfde Nederlands Filmmuseum het beheer kreeg over de nalatenschap van een filmverzamelaar. De licht excentrieke filmverzamelaar uit Haarlem had al zijn (nitraat) films verspreid over meerdere filmblikken. Zijn erfenis bestond uit maar liefst 2000 blikken. Toen één akte (circa 15 minuten) van *BEYOND THE ROCKS* uit deze inboedel opdook ontstond er spanning, de inventarisatie van de nalatenschap kreeg toen een hoog suspense gehalte. De spannende vraag was of de kopie *BEYOND THE ROCKS* volledig en ongeschonden overgeleverd was. Enkele passages van de film bleken helaas onherstelbaar beschadigd (ongeveer twee minuten) en waarschijnlijk ontbreken nog vijf tot zeven minuten. De missende beelden worden op de DVD in een aparte track verantwoord en naar vermogen gereconstrueerd. De conclusie is dat we plotseling kunnen beschikken over een nagenoeg complete Nederlandse distributiekopie van een verloren gewaande Hollywoodfilm uit de zwijgende periode.

Een korte kenschets van *BEYOND THE ROCKS* (Sam Wood, 1922). Het is een melodrama, onderdeel van de populaire cultuur van 1922. Het verhaal is stereotiep: in het begin offert een jonge vrouw zich op, ze trouwt met een oude rijke man alleen maar omdat ze haar dierbare vader van dienst wil zijn – in de zijlijn staan haar twee zeer hebbelijke oudere zusters. Tevens ontmoet ze een galante knappe jongeman zodat het conflict tussen plicht en liefde zich in volle breedte kan ontwikkelen: ze smacht naar hem, hij smacht naar haar, maar ze mogen niet toegeven aan hun hartstocht. De ontknoping ligt in een tweede geval van opoffering: de oudere man kiest voor de dood. Dit voorspelbaar traject is neergezet in een wereld van luxe en ontspanning: iedereen is rijk, buitengewoon goed gekleed en reist langs exotische plaatsen, bordkartonnen verbeeldingen van de Alpen of Parijs, met een uitstapje naar Versailles. De ontknoping vindt plaats in de Noord-Afrikaanse woestijn, met veel oriëntaalse clichés.

Het is een film om bij weg te dromen (als je meegaat met de narratieve conventies van het melodrama) of om mee te lachen (als je vasthoudt aan de wetten van alledaagse waarschijnlijkheid).

Inhoudelijke keuzes

Deze DVD-uitgave roept ook een aantal vragen op. Ten eerste: de vraag naar de artistieke afweging bij filmrestauraties. *Skrien*-hoofdredacteur André Waardenburg plaatste een kritische kanttekening bij de restauratie van *DAS WEIB DES PHARAO* (1921), een monumentale film van Ernst Lubitsch, die zo zwaar beschadigd en onvolledig was overgeleverd dat de film lange tijd als verloren werd beschouwd. In oktober 2005 werd de digitaal gerestaureerde versie gepresenteerd op het filmfestival van Pordenone (Giorate del cinema muto, in Sacile).

‘Wat blijkt? De film is tergend saai. Vrijwel iedereen die de film daar zag, vond dat. Het roept een vraag op die meestal onuitgesproken blijft in kringen van restaurators: moet je alles willen restaureren? Of selecteer je op kwaliteit? Hier is duidelijk gekozen voor de roem van een naam, de legendarische Ernst Lubitsch. Maar ook hij maakte wel eens een mindere film. Hadden met de miljoenen die besteed zijn aan dit project niet beter tientallen onbekende pareltjes kunnen worden opgeknapt? Hetzelfde gold eerder voor *BEYOND THE ROCKS* (Sam Woods, 1922), de teruggevonden film met Rudolph Valentino en Gloria Swanson die voor een half miljoen door het Filmmuseum digitaal werd gerestaureerd. Eigenlijk niet zo’n goede film. Terwijl er nog zo veel in de kluizen ligt te vergaan’.³

De kwestie van artistieke keuzes speelt ook op het vlak van de presentatie. Zo heeft in mijn ogen het tromgeroffel rondom *BEYOND THE ROCKS* het andere festivalaanbod van de Filmmuseum Biennale overschaduwd. Toegegeven: dit is een luxeprobleem. Maar toch: denk aan een melodrama zoals *OUT YONDER* (Ralph Ince, 1917). De kopie van *OUT YONDER* is eveneens teruggevonden in de nalatenschap van de Haarlemse filmverzamelaar. De gerestaureerde kopie van *OUT YONDER* werd tijdens de Filmmuseum Biennale 2005 twee keer vertoond. Pas een jaar

later werd de film opnieuw vertoond, in incidentele voorstellingen in Den Haag en Rotterdam. En dat terwijl *OUT YONDER* in vele opzichten een artistiek interessantere film is dan *BEYOND THE ROCKS*. Slechts weinig mensen hebben de vergelijking kunnen maken.

De filmbeleving

De tweede vraag die ik hier wil stellen is: waar presenteren we het filmerfgoed? *BEYOND THE ROCKS* kreeg een succesvolle galapremiere in Tuschinski, als openingsfilm van de Filmmuseum Biennale 2005. *BEYOND THE ROCKS* heeft daarna een zegetocht gemaakt langs een reeks internationale festivals, het Filmmuseum triomfeerde onder andere in Cannes. Conclusie: goed gedaan, de festivalvertoningen van filmerfgoed zijn voor herhaling vatbaar. De tournee van *BEYOND THE ROCKS* in het voorjaar van 2005 langs de Nederlandse filmtheaters was echter een fiasco.⁴ Ondanks de grote hoeveelheid free publicity (berichtgeving in dagbladen, televisie, internet) en een intensieve publiciteitscampagne (affiches, free cards, programmabrochures) bleef het Nederlandse publiek weg bij de serie filmvoorstellingen. Conclusie: theatertournees zijn voor filmerfgoed een hopeloze zaak of een prangende uitdaging? Ik neig naar het laatste, maar dat is meer uit gedrevenheid dan uit bedrijfsmatige overwegingen. Het Filmmuseum heeft een serie 'Nostalgie in Tuschinski' op de zondagochtend en een serie cinema-concerten op de zondagmiddag. Dit lijkt een goede marketingformule te zijn. Een inhoudelijke inbedding ontbreekt echter helaas. De films worden zo gereduceerd tot de status van gebakje bij de koffie of *amuse* bij het borreluur in Vertigo of het diner in de Fransche Zaal.

BEYOND THE ROCKS is nu ook beschikbaar op een regiovrije DVD: een internationale coproductie van Milestone en het Filmmuseum. Een schitterende uitgave, maar waar blijft de kijkbeleving van het grote doek, de sensatie van de livebegeleiding? Mijn stellingname luidt: een DVD is een geheugensteun, een registratie, een bewaartrommel voor onderzoekers, een fetisj voor de hartstochtelijke verzamelaar. En dat heeft grote waarde. In mijn dromen zie ik stapels DVD's

verschijnen van alle conserveringen van het Filmmuseum. Filmerfgoed moet levend blijven in ieders herinnering, anders bestaat het niet. Een DVD is een goede hulp bij de strijd tegen vergetelheid.

En de DVD kan een beeldrager zijn voor onderzoekers. In het programma 'Cinema Regained' tijdens het International Film Festival Rotterdam 2007 presenteerde de Russische filmwetenschapper Nikolai Izvolov zijn project 'Hyperkino, digital revival of early classics'. Hij wil het filmerfgoed beschikbaar stellen in wetenschappelijke digitale edities: een DVD voorzien van voetnoten. In de voetnoten kan tekst opgenomen worden, inclusief een printbare pdf-versie, maar ook foto's, illustraties, filmfragmenten. Technisch zijn er een paar haken en ogen, maar het principe is verbluffend eenvoudig. Toch heeft bij mijn weten nog niemand anders hieraan gedacht. Tot nog toe hebben DVD's in het beste geval een bonustrack met doorlopend commentaar van een expert, eventueel aangevuld met een pakket losstaande pdf-files zoals bij *BEYOND THE ROCKS*. Prof. Izvolov had als voorbeeld van zijn nieuwe aanpak de editie van *THE PROJECT OF ENGINEER PRITE* (1918) meegenomen, de debuutfilm van Lev Kuleshov, nog gemaakt in het tsaristische Rusland. Deze film vergt inderdaad wel enige voetnoten: de tussentitels werden gereconstrueerd en veel verdrongen informatie werd boven water gehaald. Het project is nog een work-in-progress: de toelichting is noodgedwongen nog in het Russisch, want er is nog geen zicht op een internationale editie. Het idee van Hyper Kino is een sensationele doorbraak: stel je eens voor, wat een mogelijkheden doemen hier op!⁵

De derde vraag tot slot is: welke muziek plaatsen we bij zwiigende films? Het Filmmuseum koos voor de begeleiding bij *BEYOND THE ROCKS* voor een compositieopdracht. De Nederlandse componist Henny Vrienten kreeg de uitnodiging deze klus te klaren. Hij had voor vele speelfilms al de muziekscore gemaakt en in 2003 ervaring opgedaan met zwiigende film bij de score voor *ZEEMANSVROUWEN* (Henk Kleinman, 1930). De nieuwe soundtrack van componist Henny Vrienten kreeg een wisselende beoordeling in de recensies van Nederlandse filmcritici.⁶ Ik respec-

teer de keuzes van Vrienten, maar had graag de beschikking gehad over de optie van een aparte soundtrack met pianobegeleiding. In Nederland beschikken we over een poule van vakmensen, die ook in internationaal opzicht aan de top staan. Als ik verder droom zou de DVD minstens een half dozijn verschillende muzikale commentaren bevatten, want het Filmmuseum excelleert ook in live begeleidingen met kleine ensembles of verrassende duo's.

Een sterk voorbeeld van zo'n zeer geslaagde muzikale begeleiding van Nederlandse bodem is

de score van componist Fay Lovsky en haar band bij *LE MYSTÈRE DE LA TOUR EIFFEL* (Julien Duvivier, 1927), nu dankzij het Filmmuseum ook beschikbaar op DVD. In 2005 was het de topper van de Filmmuseum Biennale (een overweldigende kijk- en luisterervaring in de grote filmzaal van Cinerama in Amsterdam) en met succes werd dit herhaald op het filmfestival van Cannes 2006. Deze triomfantelijke combinatie van zijgende film en muziek is nu ook bij u thuis te raadplegen.

Peter Bosma

Noten

1 Op internet is de glamour van de 'Silent Era' nog volop levendig in de belangstelling. Enkele algemene sites:

– www.silentera.com

– www.silentsaregolden.com

Enkele fan sites voor Gloria Swanson:

– <http://www.hrc.utexas.edu/research/fa/swanson.hp.html>;

– <http://silentladies.com/PSwanson.html>;

– <http://www.gloriaswanson.com/index.php>

Enkele fan sites voor Rudolph Valentino:

– <http://www.geocities.com/~rudyfan/rudy.htm>

– <http://www.garbospeaks.com/Valentino/>

2 Filmhistoricus en festivaldirecteur David Robinson vermeldt in zijn bespreking van *BEYOND THE ROCKS* dat de romanschrijfster Elinor Glyn uiterst ontevreden was over de film: naar haar mening werd de karaktertekening van haar personages totaal verkeerd uitgebeeld:

'I will never make another picture with somebody's else's ideal disrupting the clarity of my characters. I object to comic opera being put where it does not belong. It is up to the director to get over the psychology of the characters and not place a totally false interpretation on them.' (Geciteerd in: David Robinson, 'Rediscovery – Beyond the Rocks', URL: www.filmintelligence.org/beyond.htm, 18-II-2005).

3 André Waardenburg, *Skrien* jrg 37, nr. 10 (dec 2005/jan 2006), p 3.

4 In Rotterdam (Lantaren/Venster) bijvoorbeeld waren zestien voorstellingen in drie speelweken (26 mei – 13 juni 2005), deze voorstellingen trokken in totaal slechts 145 bezoekers (dit is gemiddeld negen bezoekers per voorstelling). Filmhuis Den Haag vertoonde de film vijftien keer in twee speelweken, met in

totaal 104 bezoekers (wat een gemiddelde oplevert van zeven bezoekers per voorstelling).

5 Een voorbeeld van een positief oordeel over de soundtrack bij *BEYOND THE ROCKS*:

– 'Henny Vrienten componeerde er een passend lyrische soundtrack bij, waarbij invloeden doorklinken van onder meer Engelse traditionals en Arabische muziek. Opvallend zijn de omgevingsgeluiden die in de score werden verwerkt, en die het verhaal aanzienlijk verlevendigen. Zachtjes op de achtergrond klinkt het starten van een auto, het kraken van een deur. Er is geroezemoes en hoefgetrappel. Stil is deze stille film niet meer.' (Belinda van de Graaf in *De Filmkrant* 265 (mei 2005), p. 10; URL: <http://www.filmkrant.nl/av/org/filmkrant/fk265/beyond.html>).

Twee voorbeelden van een negatief oordeel:

– 'Zoals twee jaar geleden bij de zijgende film *ZEE-MANSVROUWEN* componeerde Vrienten een overvolle score, die niets aan de verbeelding overlaat. Deuren piepen, paarden trappelen en bij drama zwelt de muziek aan. Wie vertelt Vrienten dat niet alles dichtgesmeerd hoeft te worden?' (Jos van de Burg, in *Het Parool*, 25 mei 2005).

– 'Vrienten [...] componeerde niet alleen een eigentijdse score, hij voegde ook geluidseffecten toe. Van voetstappen, klotsend water en het gepruttel van een oldtimer tot krakende deuren, geklets en gelach op de achtergrond, hinnikende paarden en gewoerschoten. Dat is te veel van het goede. De muziek volstaat voor een goed begrip. En anders zijn er altijd nog welluidende tussentitels als "Tusschen de groet van den ober en de koffie kan heel wat gebeuren".' (Jan Pieter Ekker in *de Volkskrant*, 31 maart 2005).

6 www.hyperkino.net